

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Etenduskunste õppekava

Dekoraator-butafoori spetsialiseerumine

Lysette Tint

**TÖÖKULTUURI ANALÜÜS REKVISIITIDE
VALMISTAMISEL NOORTEMUUSIKALILE “KATVE”
SOOME RAHVUSOOPERIS**

Loov-praktiline lõputöö

Praktilise töö juhendaja: Elina Terho, Soome Rahvusooperi rekvisiitide osakonna juhataja

Kirjaliku töö juhendaja: Eve Komissarov, teatridekoratsiooni lektor TÜ Viljandi

Kultuuriakadeemias

Viljandi 2024

Resüme

Töökultuuri analüüs rekvisiitide valmistamisel noortemuusikalile “Katve” Soome Rahvusooperis

Antud loov-praktilises lõputöös tutvustan lähemalt Soome Rahvusooperi töökultuuri kõrvutades seda nii Rahvusooper Estonia regulatsioonide kui ka oma kogemustega teistes Eesti teatrites. Töö eesmärgiks on võrrelda ja analüüsida Soome töökultuuri ja leida kuidas tagatakse töötajate ohutus ja heaolu. Tutvustan ja võrdlen lähemalt aspekte nagu lavastuse produktsiooniprotsess, koosolekute vormid, tööohutus ja teatri jätkusuutlikkus. Töö teises osas kirjeldan noortemuusikali “Katve” rekvisiitide valmistamise protsessi ning kuidas erinevad regulatsioonid minu tööprotsessi kujundasid.

Võtmesõnad: soome teater, soome teatrikultuur, rekvisiitide valmistamine

Abstract

Analyzing the work culture of the Finnish National Opera through the production of props for the youth musical “Katve”

In this creative and practical thesis, I will delve into the working culture of the Finnish National Opera and Ballet House in detail, comparing it with my own experiences and the rules of the Estonian National Opera House. The aim of this work is to explore and analyze the Finnish theater work culture, focusing on how the safety and well-being of employees are ensured. I explore and compare aspects such as the production process of the play, types of meetings, work safety measures, and the sustainability of the theater. In the second part of the paper, I describe in detail the process of creating props for the youth musical 'Katve' and how different regulations influenced my work.

Keywords: Finnish theater, Finnish work culture, production of props

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. Soome Rahvusooperi töökultuur	6
1.1. Lavastuse produktsiooniprotsess	6
1.2. Läbiviidavad koosolekud	9
1.3. Tööohutus	11
1.4. Töökoha atmosfäär.....	14
1.5. Teatri jätkusuutlikkus.....	15
2. Muusikateatri Par(r)asvaloissa lavastus „Katve“	17
2.1. Rekvisiitide teostus	18
2.1.1. Kaarnalaivat	19
2.1.2. Võileivad.....	22
2.1.3. 2D hurdakoera varrasnukk	24
2.1.4. Ostukotid.....	27
2.1.5. Linnumaja	28
2.1.6. Kompassid.....	30
2.1.7. Telk ja magamismatid.....	31
2.1.8. Energiajoogid.....	32
3. Tööprotsessi analüüs.....	33
Kokkuvõte.....	37
Kasutatud kirjandus	39

Sissejuhatus

„Katve“, mille valmistusprotsessi olen loov-praktilise lõputöö analüüsimise aluseks võtnud, esietendus 25. aprillil 2024. aastal Soome Rahvusooperi (ing.k. *Finnish National Opera*) Almi saalis. Kuna sooritasin lõputöö praktilise osa väljaspool Eestit, kus töökultuur mõneti erineb meie omast, siis võrdlen neid ja toon välja erinevused ning sarnasused Eesti teatrite töökultuuriga.

Töös analüüsin oma tööprotsessi ja kirjeldan Rahvusooperi reeglid ja piiranguid. Millised on lavastusala töötajatele kehtivad maja reeglid ja millistega puutusin kokku oma tööprotsessi käigus. Töö eesmärgiks on võrrelda ja analüüsida Soome töökultuuri ja leida, kuidas tagatakse töötajate ohutus ja heaolu. Võrdluseks toon oma kogemuse ja Rahvusooper Estonia regulatsioonid.

Käesolev loov-praktiline lõputöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis tutvustan lähemalt Soome Rahvusooperi töökultuuri läbi lavastuse produktsiooni protsessi, läbiviidavate koosolekute, tööohutuse ja jätkusuutlikuse. Teises peatükis tutvustan lähemalt muusikateatri Par(r)asvaloissa lavastust „Katve“ ning selle rekvisiitide valmistus protsessi. Viimases peatükis analüüsin töökultuuri ja tööprotsessi läbi kahe eelmise peatüki teadmiste.

Teema uurimiseks võtsin ühendust Soome Rahvusooperi dekoratsiooniala juhataja Tapio Säkkineniga ja Rahvusooper Estonia lavastusala juhataja Laura Oolmaga. Kirjavahetuse teel jagati minuga majasiseseid reegleid, mis pole avalikkusele kättesaadavad. Soomes praktiliselt olles juhendasid mind rekvisiitide ala juhataja Elina Terho ja butafoorid Ellinoora Aro-Torkkeli ja Mikko Salmiga. Koostöös „Katve“ kuntniku Anna Papinsaari valmisid lavastuseks vajalikud rekvisiidid.

Töökultuuri teema valisin, kuna Soomes töötades märkasin erinevusi aja planeerimises ja koosolekute pidamises, ning soovisin neid lähemalt uurida. Analüüsi tulemusena saan välja tuua Soome ja Eesti teatri sarnasused/erinevused ning anda omapoolset tagasisidet kogetule.

1. Soome Rahvusooperi töökultuur

Eesti Keele Instituut järgi võib sõna, töökultuuri, kasutada, siis kui räägitakse “töölase suhtlemise kvaliteedi, töökoha korrashoiu taseme, töödistsipliini olemasolu v. puudumise jms. kohta” (Eesti Keele Instituut, 2024) ja EKI Ühendsõnastik lisab, et need on “ühiskonnas välja kujunenud hoiakud töö suhtes, tööelu korraldus” (EKI Ühendsõnastik, 2024).

Käesolevas loov-praktilises lõputöös tahan käsitleda töökultuuri, kui aspekti, mis ühendab töölase suhtluse, keskkonna, atmosfääri ja koostöö analüüsimise ning lisaks soovin välja tuua töökoha suhtumise jätkusuutlikkuse.

Soome Rahvusooper on Soome esimene ja ainus professionaalne ooperimaja, mis asutati 1911. aastal ning 1922. aastal asutati selle kõrvale ka balletti pool (ingl.k. *Finnish National Ballet*). Teater tegutses pikka aega Alexandri teatris (ingl.k. *Alexander Theatre*) kuniks 1993. aastal valmis praegune ooperimaja. Soome Rahvusooperis töötab ligikaudselt 550 inimest üle 30nest erinevast riigist. Igal aastal tuleb välja neli uut ooperilavastust ning kolm uut balletti, lisaks vanadele taasetenduvatele lavastustele. (Opera Baletti, 2024)

Valisin praktikaks just Soome Rahvusooperi, kuna külastasime terve kursusega seda teatrimaja 2022. aasta juunikuus ning see jättis mulle väga professionaalse ja sooja mulje. Lõin kontakti lavastusala juhatajaga, Tapio Säkkineniga, ning temaga koostöös valmis nii minu seminaritöö kui ka lõputöö. Töökultuuri soovisin lähemalt uurida, kuna Soomes praktiliselt olles märkasin erinevusi aja planeerimises ja koosolekute pidamises. Võrdlusena toon välja Rahvusooper Estonia töökultuuri, mida kirjeldas mulle Estonia dekoratsiooniala juhataja Laura Oolma meili teel. Valisin just selle Eesti teatri, kuna tegemist on samuti rahvusooperiga ning olen ka ise seal praktiliselt käinud.

1.1. Lavastuse produktsiooniprotsess

Soome Rahvusooperi lavastusala juhataja Tapio Säkkineni sõnul on tal praeguseks, 2024. aasta aprilliks, tehtud lavaline produktsiooni plaan 2028. aasta suveni (tegemist on kõige algelisemate plaanidega). Lavastustel pole veel pealkirju, kuid on olemas tootmise aeg ja pikkus. 30 kuud enne esietendust hakatakse rääkima konkreetsematest plaanidest. (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024)

30 kuud enne esietendust on lavastus kinnitatud (ingl.k. *production decision*). Olemas on kunstiline meeskond: lavastaja, koreograaf, lavakunstnik ja teised. See määrab ka ooperimaja kunstilise tellimuse, sihtrühma, lavakujunduse ja rekvisiitide eelarve, töötunnid ja palju muud. (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024)

24 kuud varem viiakse läbi asutamiskoosolek (ingl.k. *founding meeting*), kus saab kokku terve kunstiline meeskond. Seal esitatakse tehnilised parameetrid nagu lava suurus jne, samuti saab kunstiline meeskond oma soove avaldada ning leitakse ühine visioon. Pärast seda asub kunstiline kollektiiv lavastusega tegelema. (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024)

18 kuud enne esietendust saadab lavakunstnik kavandid nn valge kaardi mudelina (white card model), mis on mõõtkavas 1:50. Lavastusala juhataja Tapio Säkkineni tööks on seejärel mudelit analüüsida. (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024)

Tuleb analüüsida parameetreid nagu (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024):

- palju töötunde kulub;
- milline on eelarve;
- ohutus;
- lavameeskonna arv;
- ülesehitamise aeg (*set-up and strike time*);
- ladustamis võimalused maja siseselt ja väljaspool;
- valgustus (*integrated lights*);
- lavastuse sobivus väljaspool maja tuurideks või rentimiseks.

Säkkinen töötab välja analüüsi põhjal peamised juhised, et teha kujundus produktsiooni ja lava jaoks sobilikuks. „Mina analüüsin kujundust tehniliselt ja juhtkond kunstiliselt“ kirjutas Säkkinen (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024). Tema sõnul on mõnikord ka eelnõu tagasi lükatud, kui lavastus osutub liiga mahukaks või kalliks. Seejärel küsitakse uut kavandit. Sellistel puhkudel tihti kasutatakse Soome Rahvusooperi lavast tehtud XR lavamudelit, mis on hüpperrealistlik mudel milles saab juhtida lavatehnikat ja kasutada valguspulti. See lavamudel töötab mängumootril (ingl.k. *game engine*) nimega Unreal. (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024). See visuaalne mudel pakub tõetruud kogemust realistlike suuruste ja väljanägemisega, mis teeb ülemaailmse meeskonnatöö sujuvaks, säästab aega ja muudab protsessid üldiselt tõhusamaks (Varjo, 2024). Soome Rahvusoooper on maailmas

esimene, kes on välja töötanud ja kasutusele võtnud sellise mudeli ning üritab seda ka laialdasemalt teatrimaastikul kasutada. (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024)

Mõõtkavas lavamudel esitatakse 12 kuud enne esietendust, kui see on kooskõlas juba varasemalt kokkulepitud kavanditega, siis see on lihtsalt kontrollpunktiks kogu meeskonnale. Seejärel saab teha esialgse kontseptuaalse töö, et teha lõpliku kulu- ja ressursi arvestuse. (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024)

Järgmiseks etapiks on teha tegelik konseptsioonitöö, kus käiakse läbi iga konsepti element ja otsustatakse, milliseid materjale ja meetodeid nende valmistamiseks kasutada. Seda tööjärku tehes juhendatakse ka ökoloogiast, töötundidest ja maksumusest. Pärast seda algab projekteerimine ja tööjooniste valmistamine, seejärel algab dekoratsioonide valmistamise aeg. (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024)

Pärast esietendust toimub tagasisidestamise koosolek lavastus osakonna ja kogu majaga. Enne kujunduse lattu saatmist toimub lavastusala koosolek, kus analüüsitakse selle kujunduse häid ja halbu külgi, et arendada oma produktsiooni protsessi. (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024)

Tuues võrdluseks Rahvusooper Estonia maja siis nende dekoratsiooni osakond tutvub uuslavastuste kontseptsioonidega u 1.5 aastat enne planeeritud esietendust. „Kunstiline meeskond esitleb tööd kaks korda – eeltehnikanõukogu ehk white card esitlusel ning seejärel tehnikanõukogu ehk black box esitlusel,“ kirjutab Laura Oolma. Nende kahe koosoleku vahel kõrvutatakse tehnilisi võimalusi ja resursse ning leitakse tehnikanõukogus plaanitava kontseptsiooni teostatavad tehnilised parameetrid. Seejärel saab osakonna juhataja planeerida töökodade tööd. Oolma sõnul saab „...näiteks taustafooni maalimisega või butafoorsete esemete valmistamisega alustada kohe, kui kunstnik on vajaliku info üle andnud, algab nõkäd küljes ehitamine tavaliselt ca 2 kuud enne esietendust.“ Dekoratsioonid peavad olema valmis montaaži päevaks, mis on umbes 14 päeva enne esietendust. (Oolma, e-kiri, 30. aprill 2024) Lavastuste produktsiooniprotsess on mõlemal teatril sarnane, kõige suuremad erinevused esinevad aga ajaperioodi, produktsioonide ja töömahu suuruses.

Kuigi olen käinud praktikal Eesti teatrites nagu: Vanemuine, Endla ja Rahvusooper Estonia, ei ole ma varem kogunud nii suuremahulisi produktsiooni koosolekuid ja läbirääkimisi, nagu ma kogesin Soomes olles. Muidugi on tegemist teistsuguse teatriga nii eelarve kui ka suuruse poolest, kuid kogesin, et kogu lavastusmeeskond oli kaasatud suuresti protsessi kavandamise ja läbirääkimistesse. Lähemalt räägin koosolekute formaatidest järgmises alapeatükis.

1.2. Läbiviidavad koosolekud

Selle teema sooviksin tõstatada, kuna Soomes kohapeal olles märkasin, et neil viiakse läbi palju erinevaid koosolekuid. Minul õnnestus osaleda peaaegu kõigis allpool mainitud koosolekutes, kuid pean tõdema, et kuna tegemist oli soome keeles läbiviidavate koosolekutega siis kõikidest detailidest ma keelebarjääri tõttu aru ei saanud. Kuid peale koosolekute toimumist olid mu kolleegid lahkelt nõus mu küsimustele vastama, mis pärast tekkisid, ning sain hea ülevaate toimuvast. Kõik, peale Gildi koosolekute, on töötajatele rangelt soovituslikud (hea põhjuse korral võib puududa).

Koosolekute tüübid (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024):

- kord nädalas toimub projekteerimisinseneri läbiviidav koosolek;
- igal teisipäeval (hetkel) töösoleva „Gate“ lavastuse kohtumine. Kus kohtuvad erinevate osakondade vastutavad isikud (toimub iga nädal, nii kaua kui vaja);
- kord kuus toimub lavastusala eest vastutavate isikute koosolek;
- kord nädalas toimub poole tunnine koosolek, mida viivad läbi lavastusala osakondade/töökodade juhid;
- kord kuus toimub poole tunnine koosolek, kus lavastusala osakondade/töökodade juhid kohtuvad produktsiooni juhiga (ingl.k. *production director*);
- kord kuus peetakse tunniajalist koosolekut lavastusala osakonna/töökodade juhtidega. Arutatakse detailsemate küsimuste üle nagu: tervishoid, ohutus, ökoloogia, töö atmosfäär, puudumised, tootmised, majandus, värbamised, praktikandid ja positiivsed- negatiivsed tähelepanekud.

Neid koosoleku vorme pidas Tapio Säkkinen kõige olulisemaks, kuid nõupidamisi on veelgi enam. Isiklikust kogemusest võin öelda, et kuna viibisin Soomes kolme kuu vahetumise hetkel oli mul võimalus osaleda mitmel koosolekul.

Kuigi kõiki nõupidamisi peeti soome keeles mõistsin ma üldisemalt, millest räägiti ja kuidas koosolekud olid üles ehitatud. Näitena võin tuua loendis viimasena välja toodud koosoleku, mida juhtis rekvisiidi/butafooride osakonna juht Elina Terho. Nõupidamisel

osalesid lavastusala juht Tapio Säkkinen, butafoorid ja rekvisiitorid. Läbi käidi kõik ülal mainitud aspektid ning kõik said anda ülevaate enda vastutuse all olevatest projektidest. Samuti küsiti ülevaadet ka minult, kuna olin vastutav Par(r)asvaloissa lavastuse „Katve“ eest. Andsin ülevaate, kui kaugele ma rekvisiitide valmistamisega jõudnud olin ja umbkaudse aja millal valmis saan. Kui jutuks tuli töökoha atmosfäär, siis küsiti eelõige minult, millise mulje ooperimaja ja selle töötajad mulle on jätnud ning paluti välja tuua nii positiivsed kui ka negatiivsed aspektid.

Ülal mainitud loendist puuduvad aga gildikoosolekud. Tegemist on kõikide Soome butafooride ühendusega, kes saavad igakuiselt veebi vahendusel kokku ning jagavad oma muresid ja rõõme. Sama koosolekut peavad ka üldisemalt lavastusala töötajad, kuid need on kaks erinevat gildi ja kokkusaamist. Samuti tehakse iga aasta ühiseid koosviibimisi, mille raames tehakse töötube, kus arendatakse gildi liikmeid erinevates aspektides (metalli töötuba, *evafoami* töötuba jne). Minul oli rõõm osaleda kolmel sellisel koosviimimisel. Kahel butafooride gildikoosolekul, kus räägiti täpsemalt Teatri Rohelise Raamatu uuendustest ja erinevate projektide valmimisest ning ühel lavastuskunstnike gildi koosviibimisel, kus Soome Rahvusoooper tutvustas kõigile oma uue lavastuse dekoratsioonide valmistamise protsessi. Seda sorti veebi vahendusel tehtavaid nõupidamisi hakati pidama Covid-19 pandeemia alguse ajast alates, kus tunti puudust koosviibimisest ja suhtlusest. Minu arvates on sellised koosolekud vajalikud, kuna need võimaldavad luua terve riigi teatrikunstnike ühtsuse. Võimalus jagada oma lavastus tootmisprotsessi eripärasusi, õppida teistelt omal ala professionaalidelt ning võimalus vajadusel nõu küsida, loob turvalise ja kokkuhoidva teatri kollektiivi.

Laura Oolma tõi välja, et Rahvusoooper Estonias osaleb tema, kui osakonna juhataja, etenduste kinnitamise koosolekul (tehnikanõukogudel) lisaks ka tehniliste osakondade nõupidamistel, kus ettevalmistavad ja etendust teenindavad üksused saavad tagasisidestada ja arutada etenduste seotud teemadel. Iganädalaselt toimub majasiseste teemade koosolekud, alajuhtide ehk üksuste juhtide vahel. Üle nädala korraldatakse osakonna siseseid nõupidamisi, kus viiakse kõik kurssi majasiseste teemadega, tutvustatakse etendusi ja arutatakse olmelisi teemasid. Jooksvalt tehakse planeerimise ja tegevusplaani koosolekuid, vastavalt vajadusele umbes 2-3 korda etenduse ehitamise jooksul. Tööülesannete jagamine ja info protsessi kulgemise kohta toimub jooksvalt iga töökojaga eraldi. (Oolma, e-kiri, 30. aprill 2024)

Isiklikult ei õnnestunud mul Estonias praktiliselt osaleda ühelgi koosolekul, kuid

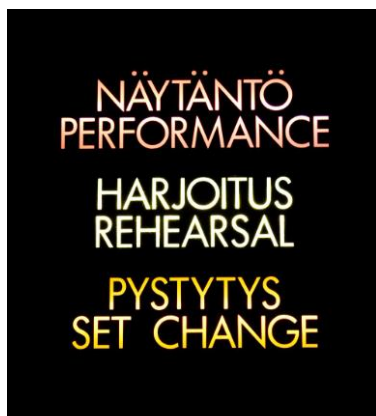
tundsin, et kõik töötajad teadsid, mida peavad tegema ja teatrisisene töö toimib sujuvalt. Arvan, et kõik teatrid on leidnud just enda vajadustele sobivad suhtlemisvormid, tänu millele oma teatrit ja töötajaid ühtsena hoida. Mis võiks Eesti teatreid veelgi ühtsemaks teha, oleks luua sarnane gildisüsteem nagu seda on Soomes, kus kogu riigi butafoorid või lavastusala inimesed saaksid omavahel suhelda ja kogemusi jagada.

1.3. Tööohutus

Teatris töötades puutuvad töötajad kokku paljude ohtlike materjalide ja töötehnikatega, seeläbi arvan, et tööohutus on väga oluline aspekt töötajate heaolu tagamiseks. Praegused Soome Rahvuskooperis kehtivad tööohutuse regulatsioonid on aastast 2018. Ooperimajas kehtivad kindlad reeglid, et tagada kõikide töötajate ohutus. „Etenduskunstide valdkonna tööohutuse kitsaskohtade kõrvaldamise teeb raskemaks üldine arusaam, et see valdkond on kuidagi unikaalne...“ kirjeldab Heli Ansio Soome Töötervishoiu Instituudist. (Finnish Institute of Occupational Health, 2023). Nõustun selle mõttega, kuna etenduskunstide valdkonnas tehtav töö puudutab päris mitmeid päriselu valdkondi nagu: puu- ja metallitöö, ehitistööd (konstruktsioonid), töö kemikaalidega (kokkupuude värvide-lakkidega), elektrotehnika tööd (valguse- ja videoalas) jne ning seda tuleks ka sarnaste tervishoiu reeglitega toetada.

Kõige esimesi tööohutust tagavaid märke võib leida Soome Rahvuskooperis lava taga enne lavale sisenemist. Lavale sisenedes on lava ukse kõrval signaaltuled, mis annavad märku sellest, kui lava on vaba või millal käib etendus ning millal lavameistrid lava üles ehitavad (Joonis 1).

Joonis. 1 Lava ukse kõrval olevad signaaltuled (Nuutinen & Wrangén, 2018)

Kollane tuli, lava ülesehitamine (ingl.k. *set change*), indikeerib seda, et kõigil kohalolijatel peab olema personaalne kaitseriietus seljas, millesse kuulub kiiver, kaitseprillid ja turvasaapad. Siseneda tohivad ainult tööprotsessi jaoks vajalikud inimesed või eraldi nõusoleku saanud isikud, kes tohivad olla ainult kindlatel kõndimis- ja seismisaladel ning kandma kindlat kaitserõivastust (vastavalt tööprotsessi vajadustele). (Nuutinen & Wrangén, 2018)

Lavaproovi (ingl.k. *rehearsal*) ja etendust (ingl.k. *performance*) markeerivate tulede põlemise ajal peavad kohalolijad vastavalt tegevusele kandma vajalikku turvavarustust. Töötajatele ja nõusoleku saanud inimestele kehtivad samad reeglid nagu lava ülesehituse protsessis. (Nuutinen & Wrangén, 2018). Kui lava ukse kohal vilgub punane tuli on tegemist kõrge turvariski olukorraga. Siseneda tohivad ainult loa saanud isikud turvavarustuses. (Nuutinen & Wrangén, 2018). Külalisgruppide ja majatuuride korraldamise puhul tuleb ühendust võtta tehnilise juhiga, kellest tuleb vähemalt üks päev varem luba küsida tuuri korraldamiseks. Tuuri läbiviimisel peab kohal olema lavatehnik, kes annab juhiseid lava kohta. Enne lavale sisenemist tuleb luba küsida lavatehnikult. (Nuutinen & Wrangén, 2018)

Turvavarustuse elemendid:

- Kaitsekiiver, turvajalanõud ja kaitseprillid:
 - Ooperimaja töötajad peavad kandma isiklikku kaitsekiivrit, turvajalanõusid ja kaitseprille, kui nende kohalolek lava komplekteerimise ajal on vajalik (kui nende kohalolu pole vajalik, ei tohi nad ka seal olla).
 - Küllastajate kaitsevarustus on vajalik:
 - Välistöötajatele (ingl.k. *outside personnel*);
 - Nendele, kelle töökohustused ei nõua regulaarset kohalolu komplekti muutumise ajal;
 - Alltöövõtjad (ingl.k. *subcontractors*) vastutavad oma turvalisuse ja kulude eest ise.

Soome seaduste kohaselt on tööandja kohustatud ja volitatud tagama oma töötajate turvalisuse tööolles. Iga osakonna juht vastutab oma alluvate ohutuse eest. (Nuutinen & Wrangén, 2018)

Igal töökojal on oma reeglid vastavalt tööle ja masinatele, mida kasutatakse.

Tõmbekappi kasutades tuleb jälgida selle kasutusreegleid, vastavalt materjali töötlemise vajadusele kanda kas kaitsekindaid, prille või õhku filtreerivat kaitsemaski jne. Iga seadme juures on välja toodud selle spetsiifilise masina kasutusreeglid. Näitena võin välja tuua, et kõik lavastusala töötajad, ka maalisaali töötajad, peavad kandma turvajalatseid, mille saapanina on metallist (kaitsmaks jalalaba võimalikke kukkuvate esemete eest).

Samuti on Soome Rahvusooperis töö- ja vabaaega puudutavad reeglid. Tööaeg 8 tundi päevas (08.00-16.00) ja 40 tundi nädalas. Töötajatel on lubatud koguda niiöelda tasandustunde (ing.k. *balance hours*), kui neile ei maksta ületundide eest. See annab võimaluse võtta tööpäeviti vabupäevi või lahkuda töölt varem, kui tööajal on vaja ära käia kusagil jne. Osa suvepuhkusest on lubatud tõsta ka sügis-talv-kevad perioodiks. Ooperimajja sisenedes ja sellest väljudes peavad töötajad fikseerima oma tööaja kiibi alusel. Elektrooniline aja jälgimine on minuti täpsusega, kuid palgaarvestuses pooletunni täpsusega. Sama süsteemi kasutatakse erinevate lavastuste töötundide jälgimiseks, mida hiljem võrreldakse ressursi arvutustega. (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024)

Teatri hooaja sisse mahub mitu riigipüha, mis on puhkepäevad. Soome ja Eesti riigipühade pikkus on erinev. Näiteks ülestõusmispüha ja sellega kaasnevad puhkepäevad olid sel aastal 28.03-01.04, mis võimaldas soomlastele kolme vaba päeva tööpäevade arvelt eestlaste ühe päeva asemel.

Soome Rahvusooperi kollektiivleping sisaldab palju puudumist puudutavaid regulatsioone, näiteks maksimaalselt neli päeva tasulist puhkust alla kümne aastase haige lapse hooldamiseks. Neid regulatsioone on palju ja ooperimaja siseselt on kümme erinevat kollektiivlepingut, millest neli kehtivad lavastusala töökohtade kohta. (Säkkinen, e-kiri, 14. aprill 2024)

Rahvusooper Estonias peetakse rangelt kinni tööohutuse ja töötervishoiu ettekirjutustest, mis hõlmavad kõike alustades isikukaitsevahendite kasutamisega kuni vastava järelevalve teostajani. Dekoratsioonide valmistamisel tuleb jälgida ohutusjuhendeid, mis on käsikirjas kinnitatud ning on korrelatsioonis Eesti Vabariigi töötervishoiu ja tööohutuse seadusega. Laura Oolma sõnul on teatrimajas määratud ka esmaabikoolituse läbinud esmaabiandjad. Samuti on Estonial täpne juhend, mis kirjeldab kuidas ohutult raskusi käsitsi teisaldada. (Oolma, e-kiri, 30. aprill 2024). Seal praktiliselt olles märkasin, et erinevates dekoratsiooni osakondade tööruumides oli seinale pandud täpsed juhised, kuidas ennast ja teisi kaitsta, kas masinate või materjalide kahjulikkuse eest (vastavalt sellele, mis tööruumis asetseb).

Isiklikust kogemusest võin öelda, et kindlalt fikseeritud puhkehetked aitavad füüsilist tööd tegevatel lavastusala töötajatel jõudu koguda, et efektiivsemalt ülejäänud aega ära kasutada. Võimalus teha „kohustuslik“ paus iga paari tunni tagant andis vajaliku füüsilise puhkehetke, lisaks andis see aja kolleegidega tööprotsessi käigus tekkinud küsimuste lahtimõtestamise võimaluse. Pean tõdema, et tihti tööd tehes unustan süüa või puhata, mis pikemas perspektiivis rikub tervist, mille tõttu pean kohustuslikke puhkehetki väga vajalikuks, kuna see hoiab töötajate tervist ja tööatmosfääri üleval.

1.4. Töökoha atmosfäär

Saan hea meelega tõdeda, et kõikides teatrites, kus ma kunagi praktikal käinud olen on inimesed alati väga sõbralikud ja viisakad olnud. Kõik tervitavad üksteist ja küsimuste korral on alati valmis vastama. Soomes praktikal olles võis probleemiks tekkida ühise keele leidmine. Näiteks, kui oli tarvis puutöökojas masinaid kasutada, kuid töökoja meistril puudusid inglise keelsed väljendid antud töö jaoks, sai siiski ühise eesmärgi, sarnaste kogemuste ja žestide abil ka napi verbaalse selgituse korral aru kolleegi selgitusest.

Ühiselt veedetakse palju aega nii koosolekutel, analüüsides produktsiooni tegevustikku ja tulemusi, kui ka kohvi- ning lõunapausidel. Tundsin töötajate ühtsust ning abivalmidust igas tööetapis. Ettevalmistuse faasis tehakse koos plaane ning antakse üksteisele soovitusi. Dekoratsioonide valmistamisel on kõik vajadusel üksteisele abiks, nii jõu kui ka nõuga. Kuna iga hommik viiakse läbi lühikesi koosolekuid produktsioonide valmistusjärgust, siis kõik töötajad on alati kursis, millega tegelevad ka nende kaaskolleegid ning seeläbi on neil alati võimalik üksteiselt õppida.

Mida ma tahaksin eraldi välja tuua on ooperimaja uus ettevõtmine. Iga kuu võõrustab üks produktsioonis osalev osakond teisi lavastusala inimesi. Näiteks, minul õnnestus isiklikult osaleda märtsikuisel koosolemisel, mida võõrustasid kingsepä. Kokkusaamise eesmärgiks on teistele kolleegidele oma eriala tutvustamine. Kingsepä tutvustasid oma töökoda, masinaid, matrejale ja töös olevaid projekte. Mina koos butafooridega saime uusi teadmisi materjalide kohta, mis ka meie töös kasuks tuleksid. Sellised koosolekud/koosviibimised muudavad ooperimaja töötajad üksteisega lähedasemaks ning rikastab nende teadmisi ka teiste töötajate erialadel. Kuna butafoori töö on enamasti projektipõhine ning iga rekvisiit on omanäoline ja vajab inovatiivset mõtlemist, siis võimalus

lähemalt kogeda teiste osakondade töövõtteid aitab kaasa uute lahenduste leidmisele.

Võrreldes Eesti ja Soome teatrit võin öelda, et mõlemal juhul võib eest leida sooja tööatmosfääri. Igal pool, kus ma käinud olen on teatriinimesed olnud kokkuhoidvad ja sõbralikud. Arvan, et ühiste ettevõtmiste sagedus koosolekute formaadis oleneb teatri suurusest ning sellest, kui tihedalt on inimestel võimalik üksteisega läbi käia. Näiteks Eesti teatrid on piisavalt väikesed, et töötajatel on võimalik kõigiga suhelda ning maja siseselt üksteist paremini tunda. Kuid Soome Rahvusoperi maja on suur ning töötajate omavahelist suhtlemist on parem reguleerida korrapärase koosolekutega, et ühtlustada teatrimaja sisest suhtlust.

1.5. Teatri jätkusuutlikkus

Soome Rahvusoper on pühendunud UN (*United Nations*) väljatöötatud jätkusuutliku arengu eesmärkidele. Seitseteist SDG (*Sustainable Development Goals*) eesmärki on mõeldud selleks, et 2030. aastaks luua parem maailm nii inimestele kui ka planeedi jaoks (United Nations, 2024). Rahvusoper valis neist välja viis eesmärki millesse panustada: kvaliteetne haridus, inimväärne töö ja majanduskasv, jätkusuutlikud linnad ja kogukonnad, vastutustundlik tarbimine ning rahu, õiglus ja tugevad institutsioonid. Iga kord, kui võetakse vastu uusi otsuseid või analüüsitakse ooperimaja tegevusi, kasutatakse neid eesmarke ja väärtusi, et arengut hinnata. (Opera Baletti, 2024)

Soome Rahvusoper üritab aktiivselt vähendada oma tegevuste ökoloogilist jalajälge. Praktikaks võime rääkida sellest, kui klienditeeninduse ja sisemiste protsesside digitaliseerimisest, valguse ja lavatehnoloogia energiatõhususe parandamisest, keskkonnasäästlike materjalide valimisest ja taaskasutuse tõhustamisest. (Opera Baletti, 2024)

Esimene süsiniku jalajälje kalkulaatsioon loodi, 2019. aasta statistika pealt, 2021 aastal. Millest tuli välja, et suurema osa ooperimaja heitkogusest põhjustab ostetud tooted ja teenused (56%). Lavakujunduses tuleneb suurem osa heitkogusest metalltoodete hankimisest ja kasutamisest. Lava peal tekitab suurimat jalajälge elektroonika, samas kostüümikujunduses tekitab kõige rohkem emissioone kangaste ja tekstiilide hankimine. Tulevikus võimaldavad regulaarsed arvutused ressursse veelgi säästlikumalt suunata ning jälgida keskkonnastatusmeetmete tõhusust. (Opera Baletti, 2024)

Näitena on Soome Rahvusoperi veebilehel välja toodud tekstiilijäätmete taaskasutus.

Kõik lõikejätmed ja muud tekstiilijätmed saadetakse ühele Soome ettevõttele, kes rafineerib näiteks tekstiili tööstuses kasutatavateks toodeteks. Suuremad lõikejätmed antakse, meisterdamise materjali saamiseks, laste päevakodudesse. Kostüümid võivad leida uue elu näiteks nende ümbertöötlemisel või populaarsetel kirbuturgudel. (Opera Baletti, 2024)

Soome Rahvusooper jälgib oma süsinikujalajälge ja jätkusuutlikust väga mitmel tasemel ning seda oli ka tunda seal praktiliselt olles. Nii soomlaste tavaelus kui ka ooperimajas endas jälgitakse pingsalt materjalide sorteerimist ja komposteerimist nende äraviskamisel. Kõik, mida saab veel kasutada, läheb lattu tagasi ning mida enam ei saa kasutada sorteeritakse vastavalt materjalile ära. Samuti võin öelda, et enamuse lavastusala töötajatest käib töö kas ühistranspordiga või hea ilma korral ka rattaga.

Minu kirjutatud seminaritöös nimega: „Ökoloogiline teater ja jätkusuutliku lavakujunduse loomine teatrikunstnik Kristjan Suitsu kolme töö näitel“ (2023) tõin kolme lavastuse näitel välja Eesti teatrite ökoloogilisuse. Näitena tõin välja, et: „Ugala, Tallinna Linnateatri ja Draamateatri lavastuste näidete alusel saan öelda, et Eesti teatrites kasutatakse ära kõik olemasolev ning taaskasutatakse võimalikult palju materjale ka uuesti.“. Tänu teatritevahelisele kommunikatsioonile on võimalik dekoratsioonide taaskasutus ning materjalide (jätmete) õige ladustamine ja käsitlemine. Kuigi Eesti teatrites ei kasutata veel konkreetset süsiniku jalajälje kalkulaatorit või ei analüüsita kõiki lavastusi ökoloogilisuse vaatepunktist, üritatakse siiski dekoratsioone alati taaskasutada. (Tint, 2023)

2. Muusikateatri Par(r)asvaloissa lavastus „Katve“

Loov-praktilise lõputöö praktiliseks osaks oli Soome Rahvusooperi ja muusikateatri rühm Par(r)asvaloissa välja toodava lastemuusikali „Katve“ rekvisiitide valmistamine. Praktikal olles usaldati selle lavastuse rekvisiitide valmistamine täielikult minu kätte. Mul avanes võimalus lähemalt jälgida lavastusmeeskonna ja kunstniku vahelist suhtlust. Selline usaldus võimaldas mul teha lähemat koostööd kunstnikuga, järgides tema rekvisiitide kavandeid ja nende puudumisel ise initsiatiivi ja innovaatilist mõtlemist välja näidata. „Katve“ lavastust esitati kahel korral 25ndal ja 26ndal aprillil Soome Rahvusooperi Almi saalis. Lavastuse kestvuseks oli üks tund. (Opera Baletti, 2024)

Par(r)asvaloissa muusika rühmitus, mis tegutseb Soome Rahvusooperis 2011. aastast alates, on suunitletud 12-16-aastastele noortele. Rühmas tegutseb sisseastumiskatsete alusel 30 noort. Kandidaadidelt nõutakse entusiasmi, energilist lähenemist ja huvi muusikateatri ja ooperi vastu. Kasuks tuleb ka hea suhtlemisoskus ja eelnev teatri-, tantsu-, mängimis- või muusika mängukogemus. Rühma tegevust juhivad lavastaja, helilooja, koreograaf ja laulupedagoog. (Opera Baletti, 2024)

Selle lavastuse väljatoomise protsess oli veidi erinev sellest, kuidas Soome Rahvusooper tavaliselt oma tegevustikku ette planeerib, nii nagu on kirjeldatud „1.1. Lavastuse produktsiooni protsessi“ peatükis. Tegemist oli koostöövormiga Par(r)asvaloissa ja ooperimaja vahel, siis lavastused tulevad välja iga aasta ning nende etteplaneerimis aega on suurtest produktsioonidest erinev.

Selle aasta etenduse nimi on „Katve“, mis eesti keeles tähendab “varjatud koht”, mille lavastaja on Sofia Koski, lavakunstnik Anna Papinsaari, kostüümi kunstnik Reeta Tuoresmäki ja valgustaja Vesa Pohjolainen. Esiemene koosolek ooperimaja dekoratsiooni osakonnaga toimus 2023. aasta detsembris. Koos lavastaja ja kunstnikuga vaadati üle ooperimaja ladu, et näha, kas leidub seal lavastuse tarbeks maske või kostüüme. Algne rekvisiitide loendi sai Elina Terho 29ndal jaanuaril, millele järgnes veebruaris toimunud koosolek, kus kinnitati lõplikud kujundused ja vajaminevad rekvisiidid. (Terho, 2024)

Lavastaja sõnul puudub lavastuses ühtne süžee, vaid igal rolligrupil on oma sisu. Loo tegevustikku ühendab sama tegevuspaik, milleks on mets. Kõik rollid haakuvad metsaga, erineval viisil ja põhjusel. Teose üks olulisemaid eesmärke on luua metsas erinevaid meeleolusid valguse, helide, kostüümide, teksti ja muusikaga. „Mets on koht, kus igauks

otsib enda jaoks midagi olulist ümbritsevast maailmast või teistest inimestest või iseendast.“
(Koski, e-kiri, 3. aprill 2024)

Teose väljatoomise käigus toimusid mõningad muutused rekvisiitide nimekirjas. Rekvisiidi loendi alusel vaatas butafoori osakonna juhataja Elina Terho, millised rekvisiidid on juba laos olemas ja mida oleks veel vaja valmistada. Läbirääkimiste käigus eemaldati mõned rekvisiidid loendist ning seejärel anti vajalike puuduolevate rekvisiitide loend minu hoole alla.

2.1. Rekvisiitide teostus

Rekvisiite teostasid Soome Rahvuskooperis praktika vormis 26.02-05.04.2024. Tööpäevade pikkuseks oli kaheksa tundi päevas, mille jooksul sai käidud ka koosolekutel, kohvi ja lõunapausidel. „Katve“ rekvisiitide valmistamise vahel parandasin ka erinevaid, parasjagu etenduvate, lavastuste rekvisiite, mis olid etenduste käigus katki läinud või vajasisid ümber tegemist.

„Katve“ valmistamist vajavate rekvisiitide loend:

1. Kaarnalaivat (suurem kui elusuurus), punasest puust noaga välja voolitud laevukesed kasetohust purjega;
2. Neli võileiba, millest kolme ei võeta paberist välja ning üks peab käima paberist välja. Ruispalat leibade vahel peaks olema: kurk, roosakas või määre, salati lehed, juust ja paprika;
3. 2D hurdakoera varrasnukk;
4. Neli eri värvi ostukotti koos maalingutega;
5. Linnumaja;
6. Kaks kompassi;
7. Telk kotis;
8. Kaks magamismatti;
9. Energiajoogid.

Rekvisiidid tuli valmis saada kaks nädalat enne esietendust, millest ma ka kinni pidasin. Kõikide rekvisiitide valmimiseks kulus kokku 64h, mis tuli kõik tabelisse üles

markeerida, et osakonna juhataja saaks hiljem tööprotsessi analüüsida. Nagu nimekirja alusel näha, siis teostada tuli mitmeid väiksemaid asju, kuid kõige mahukamaks osutus 2D nukk.

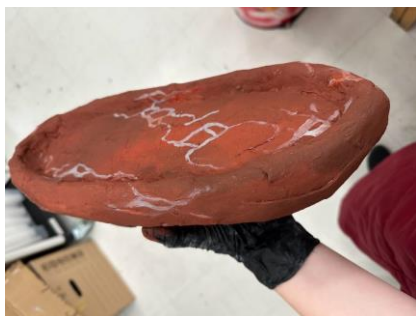
Töötades butafooria osakonnas Soome Rahvusooperis sain lähemalt tuttavaks osakonna juhatajaga Elina Terhoga (ametinimetus: *prop designer*) ja kahe butafooriga Ellinoora Aro-Torkkeli ja Mikko Salmiga. Kuna „Katve“ puhul tekkis selline vastuolu töögraafikutes, et tegelikkuses ei olnud kummalgi butafooril aega valmistada selleks vajaminevaid rekvisiite, anti see töö mulle täielikult üle. Vastutasin kõikide rekvisiitide olemasolu ja valmimise eest. Mulle anti vabad käed valida materjale ja valmimisviise, et rekvisiidid ellu viia. Olen tänulik selle usalduse eest ning abivalmiduse eest, mida sain konsulteerides nendega töötappide käigus. Kuna keskkond oli mulle võõras tuli alguses tutvuda olemasolevate töövahenditega, materjalidega ja töökultuuriga ning seejärel sujus töö juba kiiremalt ja tõhusalt.

2.1.1. Kaarnalaivat

Kuna ma ei suutnud leida head eestikeelset nimetust nendele laevukestele, siis nimetan neid soome keeles *Kaarnalaivat* e punasest puust noaga välja voolitud laevukesed, millel on kasetohust purjed (mis tuli teha tavapärasest suuremad). Kuna tegemist peaks olema laste väljavoolitud laevukestega, siis võisid nende suurused ja kujud erineda. Paatide kered on tehtud noaga väljalõigatud ja liivapaberiga lihvitud *finnfoam*ist. Finnfoam on hästi voolitav, tihe ja vastupidav materjal. Otsustasin kasutada just seda materjali penoplasti asemel, kuna penoplast on suurema teraga ja mitte nii tugev. Finnfoami väljalõikamisel kasutasin kaitsekindaid, et kaitsta oma käsi lõikeriista eest. Kuna laevukestega hakatati lavastuse käigus mängima, neid lükati puidust keppidega edasi, siis otsustasin laevade põhju tugevdada vineerplaatidega. Põhja suuruses vineerplaadid liimisin finnfoami külge PVA liimiga ning hiljem lihvisin lihvimismasinaga küljed ühtlaseks. Kered katsin ooperimajas laialdast kasutust leidva materjaliga, milleks on riidekiududest tehtud paks paber. Seda paberit kasutati samaaegselt lavastuse „Pohjalaiset“ dekoratsioonide ja rekvisiitide tegemiseks. Valisin just selle materjali, kuna see on tugev, vee ja liimiga mõjutatav ja tollel ajahetkel hästi kättesaadav. Kandsin paadi kered paberiga paper mache tehnikas ning kõige peale jätsin ka konkreetsemate äärtega paberi liiste, et jääks mulje nagu laev oleks noaga välja lõigatud (Joonis 2). Kered maalisin inspiratsiooni pildi alusel punaseks. Kasutasin ROSCO Super

Saturated maalimisvärve Burt Sienna ja Yellow Ochre, lisades nendele valget ja vajadusel musta. Värvimisel ja liimi kasutamisel kasutasin kummikindaid oma naha kaitsmiseks.

Joonis 2. Laeva kere (Foto autor:Lysette Tint)

Mastideks kasutasin laos olevaid puidust ümara ristlõikega 5 mm laiuseid varsi, millele tegin vastavalt vajadusele sisselõikeid, et toetada purjete püsimist. Läbi kogu laeva kere on puuritud auk, mille põhjas oleva vineeri külge (kasutades kuuma liimi) on kinnitatud mast. Puiduga tööd tehes kandsin kaitsekindaid, kaitseprille ja müra summutavaid kõrvaklappe, nii nagu on teatrimaja poolt ette kirjutatud. Purjed on tehtud õhemast painduvast papis. Purjed on ühest küljest kaetud õhukese valge kalka paberiga (liimitud PVAgaga), mille otsad on lahti jäetud, et jätta lahtise kasetohu muljet, ning teine külg on kasetohu sisemiseks akrüülvärvidega maalitud. Purjed on maalitud kasutades nii kuiva pintsli tehnikat, kui ka käsnaga õrnalt tupsutades (Joonis 3). Purjed on kahte eri tüüpi ning nende kinnitamine seetõttu erinev. Poomiga purje kinnituseks kasutasin käsitöönoori ning kuuma liimi.

Joonis 3. Puri (Foto autor:Lysette Tint)

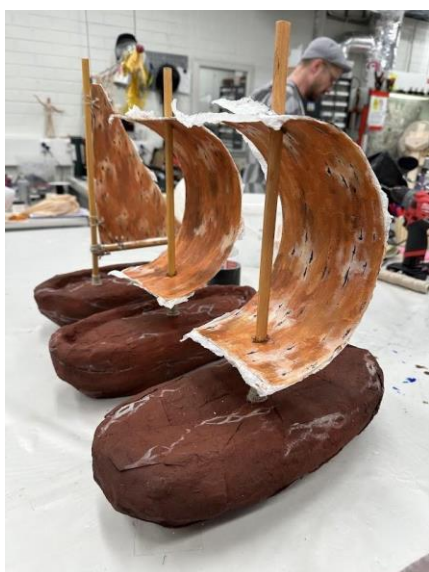

Teised kaks purje kinnitasin masti külge, puurides mastist läbi augu, millest läbi panin grilltiku, et puri alla ei vajuks ega ära ei tuleks. Soovisin, et iga laevuke näeks omamoodi välja ja kunstnik oli lõpp tulemusega rahul (Joonis 4 ja 5).

Joonis 4. Kolm laeva (Foto autor:Lysette Tint)

Joonis 5. Kolme laeva teine külg (Foto autor:Lysette Tint)

2.1.2. Võileivad

Võileibade kirjelduseks oli antud, et soovitakse rukkileiba (näiteks toodi Soomes müügil olev Ruispalat), mille vahel oleksid: kurk, salat, paprika, juust ja mingit sorti roosa määre. Kuna leivad võiksid olla elastsest (mitte jäigast) materjalist otsustasin kasutada *evafoami*. Tegemist on kuumtöödeldava, elastse vastupidava materjaliga. Leibade tegemiseks lõikasin välja 8x13cm tükid ning lihvisin minifreesi masinaga (DREMEL Multi-tool) servad kumeraks. Mikko Salmi tutvustas mulle vahendit, kuidas evafoami on võimalik „mullitada“ panna. Kandes Turbo Pastat evafoamile ning seejärel seda kuumutades, hakkab pind mullitama ja on võimalik teha leiva pinna imitatsiooni (Joonis 6). Lõikamisel kui ka evafoami kuumutamisel kasutasin tõmbekappi, kaitsekindaid ja õhufiltriga maski, et kaitsta ennast materjali töötlemisel õhku paisatud mikroplastide ja kuumuse eest.

Joonis 6. *Evafoami* kuumutamisest ja (akrüülvärviga) värvimiseks (Foto autor:Lysette Tint)

Katsetuse käigus pidasin tulemust heaks ning valmistasin kaks leivaviilu just selle meetodiga. Leivad, paprika ja kurgiviilud on tehtud 8mm paksusest evafoamist, kuid juustu tegemiseks kasutasin 2mm evafoamist. Leibade, juustu ja paprika värvimiseks katsin need Flexbondiga, tänu millele värv evafoamile külge jääb, ning seejärel juba kandsin peale akrüülvärvi. Kurkide tegemiseks printisin välja 5 cm diameetriga lõigatud kurgiviilu läbilõike pildid, liimisin need evafoamile, värvisin küljed ning läike lisamiseks katsin läikiva akrüüli meediumiga (Kymin Palokärki Kiiltävä Akryylimedium). Salati tegemiseks otsisin laost salati lehe värvi puulehe, võtsin tagant ära lehe varred (tugevdused) ning lõikasin salatilehe kujuliseks (Joonis 7).

Joonis 7. Võileiva sisu (Foto autor:Lysette Tint)

Kolm võileiba mida ei võeta pakendist välja, valmistasin jääkpuidu kastist leitud palsami puust. Lõikasin välja 8x13cm jupid ning värvisin sama värvi (Raw Sienna) nagu seda on leiva viilud esimesel võileival. Võileibade pakendamiseks kasutasin valged kalka paberit (tracing paper) ning ilma lisavahenditeta (liimi, kleebise jne) mässisin leivad paberisse (Joonis 8 ja 9).

Joonis 8. Kokkupandud võileib (Foto autor:Lysette Tint)

Joonis 9. Kokku pakitud võileib (Foto autor:Lysette Tint)

2.1.3. 2D hurdakoera varrasnukk

Koostöös kunstniku Anna Papinsaari ja selles lavastuses tegutsevate noortega valmis 2D hurdakoera (soome k. *vinttikoir*) varrasnukk. Noortele tehti töötuba, kus nad lõikasid kavandi järgi kappi plaadist nuku osad välja ning kaunistasid need erinevate kangastega. Minu kätte jõudsid nuku detailid paar päeva hiljem ning sain alustada jäsemete ühenduste valmistamisega.

Joonis 10. Kunstniku Vinttikoiri kavand (Autor: Anna Papinsaari)

Vinttikoiri 1 : 25

VINTTIKOIRA (tehdään nuorten työpajassa) -litteä setu maineen iroira - ka mitetava evaste

Materiiaa: 2D-osa, pähvime, om, mahdolliset tuk-imat, canton- ja liikutus-erit (mustat), tyli, organsa (mns läpikuultava kangas), vuoos (k) kaurakangas, ve moolliki (mns kangas, jossa on- onitso), sarsioves, sikkipaperi, asse telttipunos, heeraaniti (to, joku muu nielvi kää)

Äänny väne, ä vänt: valkoinen, punainen, sininen, musta, (violetti)

vehvaa linnaa: oim. UH-U, en koino s ä sive mää maalaam seen, mustaa, enaria, ly äkyä, ä kume, ä nllimäetellon, seaste, enkause vaa, läti, en suogapaperi, musta ik, vone, mää, pükki, vuvottina, mattovetäsi, n m pysty (tuon tise), sase et kku (tuon tise)

tyli, väri: punavioletti

organsa (mns läp kuultava kangas) väri: punavioletti ja beige

reporiika väri: pastellivärvit-valkoinen-beige +musta

keinos-ik (mns kangas, jossa on kiiheo) väri: vaalea violetti

sikkipaperi väri: pastellivärvit-valkoinen-beige +musta

heeraaniti (to, joku muu nielvi kää)

asko tili, punos pastellivärvit

Referenssikuva

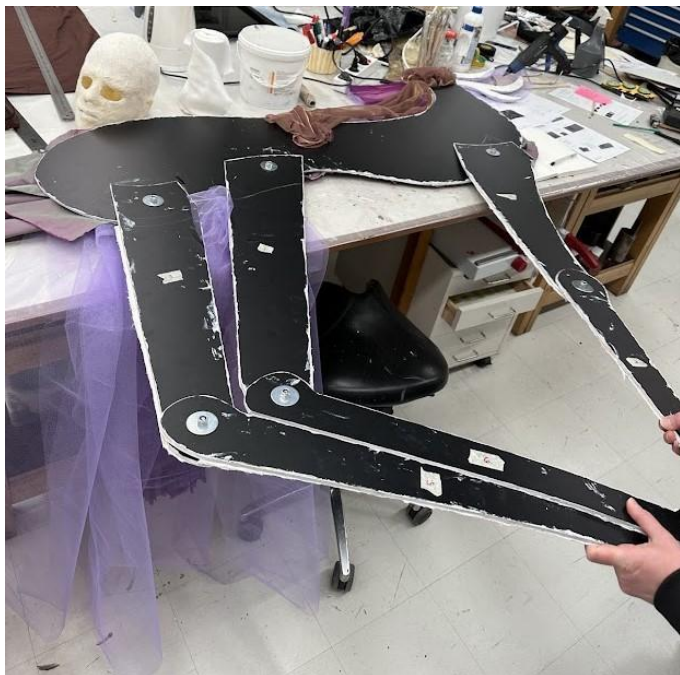
Mitat millimetrejä

Katve_Vinttikoiri_Log 003

APA 1.3.2024

Jalad on kahest osast ning peavad kahest kohast ka liikuma. Kaalusin nii pael ühendust kui ka poldi ja mutriga ühendust. Kuna jalad peavad liikuma vaid vertikaalselt ühel tasandil, siis otsustasin tugevama ja stabiilsema mutter ja poldi ühenduse kasuks. Puurisin poldi laiuses augud kõikidesse osistesse. Selleks, et hõõrdumise käigus kapa plaat katki ei läheks panin iga osa vahele seibid (Joonis 11).

Joonis 11. Nuku liigeste ehitamine (Foto autor:Lysette Tint)

Peale liigeste tegemist süvenesin lähemalt nuku ehitusele ja mõistsin, et sellisena, nagu see on kavandil, ei pruugi see töötada (Joonis 10). Toed, mis hoiavad nukku üleval, on jalgadele väga lähedal ja takistaksid liikumist. Samuti katsetasin jalgade otsa panna pulki, millega jalgu liigutada, nii nagu nad on kavandil. Kuid selline lahendus ei toimunud, kuna pulgad on ühendatud nõör ühendusega ja need on liikuvad, seega ei peaks kapa plaat sellisele liigutamisele vastu (kuna tegemist on üsna painduva ja õrna materjaliga). Nende probleemide tõttu otsustasime terve butafooride meeskonnaga konsulteerida kunstnikuga ja oodata kuniks leiame parema plaani. Minu poolt pakutud plaan, ehitada vineerist karkass kehale ja kohandada keha ülal hoivad pulgad nii, et nad eenduvad kehast (nukku on võimalik hoida ülal veidi kaugemalt, kui otse nuku alt) nii et jalad saavad vabalt liikuda, selline plaanimuutus sobis kunstnikule. Samuti katsetasime jalgade otstesse lisada raskusi nii et kui nuku keha toestavate pulkadega liigutada liiguksid jalad ise vabalt ringi (tänu raskuste tekitatud hoole).

Kommunikatsioon kunstniku ja teiste butafooridega oli selles tööprotsessi osas väga oluline, et leida kõigile sobiv lahendus.

Peale uue plaani kinnitamist asusin kehale karkassi lõikama. Kuna tegemist on 2 m pikkuse nukuga, hakkas kapa plaat painduma ja seda oli vaja stabiliseerida. Nuku tugevdamiseks lõikasin õhukesest vineerist karkassi terve kere pikkuses (Joonis 12). Tänu sellele sai ka jalgade kinnitus kere külge läbi vineerplaadi tugevam, mis oli vajalik, kuna poltide tõttu olid jalad raskeks muutunud.

Joonis 12. Nuku kere tugevdamine vineer plaadiga ja eenduvate osade kinnitused (Foto autor:Lysette Tint)

Karkassi külge lisasin kaela toetava vineeri jupi ning puuklotsid, mille külge hiljem toetused kinnitada, kasutades PVA liimi (Joonis 12). Nuku kavandilt võib näha, et koerale on tehtud ka eenduv saba (Joonis 10). Saba ise on kangast, kuid toetuseks kasutasin kahte 94 cm ja 110 cm pikkust õngeritvade juppe, kuna need on kerged ja ei tee nukku palju raskemaks. Muutsin veidi saba pikkuse mõõte olemasolevate materjalide järgi. Toetuste kinnitamiseks puurisin karkassi küljes olevate puuklotside sisse vastava laiuse ja nurga all olevad augud. Kinnitasin saba kanga õngeritvadest karkassi külge õmmeldes need omavahel

kokku ja kinnitades ritvade külge kuumaliimiga. Lõpptulemust oli mul võimalik näha etenduse piltidelt, mis mulle hiljem saadeti, kuna töökojas polnud piisavalt ladustamise ruumi, et nukk tervenisti kokku panna (Joonis 13). Ülejäänud rekvisiidid viisime aegsasti Almi saali lava taha jägides laval kehtivaid ohutusreegleid, mida kirjeldasin 1.3. alapeatükis.

Joonis 13. Vinttikoiranukk etenduse ajal (Foto autor: Ilkka Saastamoinen)

2.1.4. Ostukotid

Lavastuse üldplaaniga kokkumineva värvigammaga kooskõlas oli tarvis valmistada neli ostukotti. Ostukotid õmblesin puuvillasest kangast. Nelja koti üldsuuruseks kujunes 40x45cm ja sangade suuruseks 4x70cm. Sangade õmblused tugevdasin ruudu kujulise tugevdusõmblusega. Kuna kujutised, mida kunstnik soovis kottidele, olid üsna lihtsa disainiga otsustasin šabloonide mitte teha (Joonis 14). Joonistasin kujutised vaba käega hariliku pliiatsiga kolmele kotile (kuna ühele polnud kujutist tarvis) ning seejärel maalisin need kangavärvidega kottidele (Joonis 15). Kangavärvide saamiseks võtsin ühendust värviköögiga

(majas olev kanga värvimise osakond), kes juhendasid mind, kuidas kangavärve kokku segada ning kuidas nendega ümber käia.

Joonis 14. Ostukottide kavand (Autor: Anna Papinsaari)

Joonis 15. Valmis koti maalingud (Foto autor: Lysette Tint)

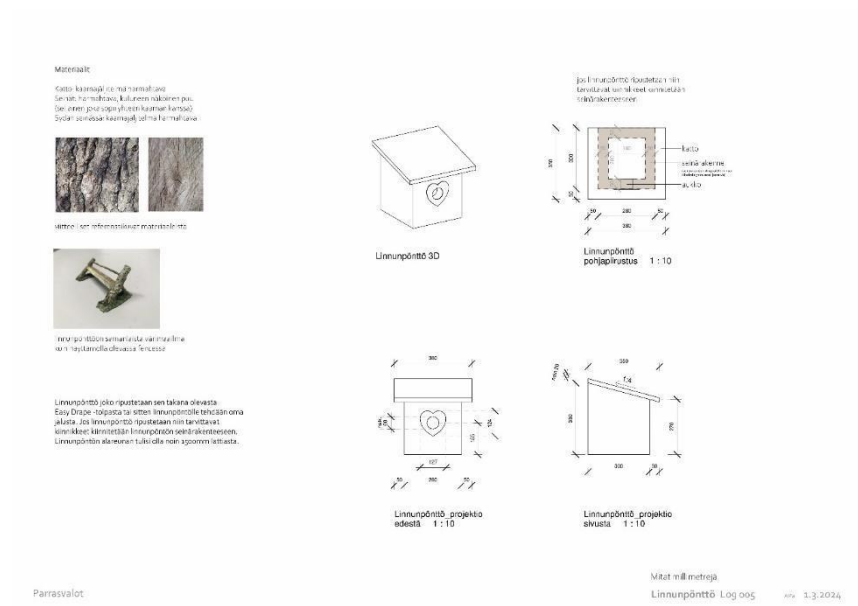

2.1.5. Linnumaja

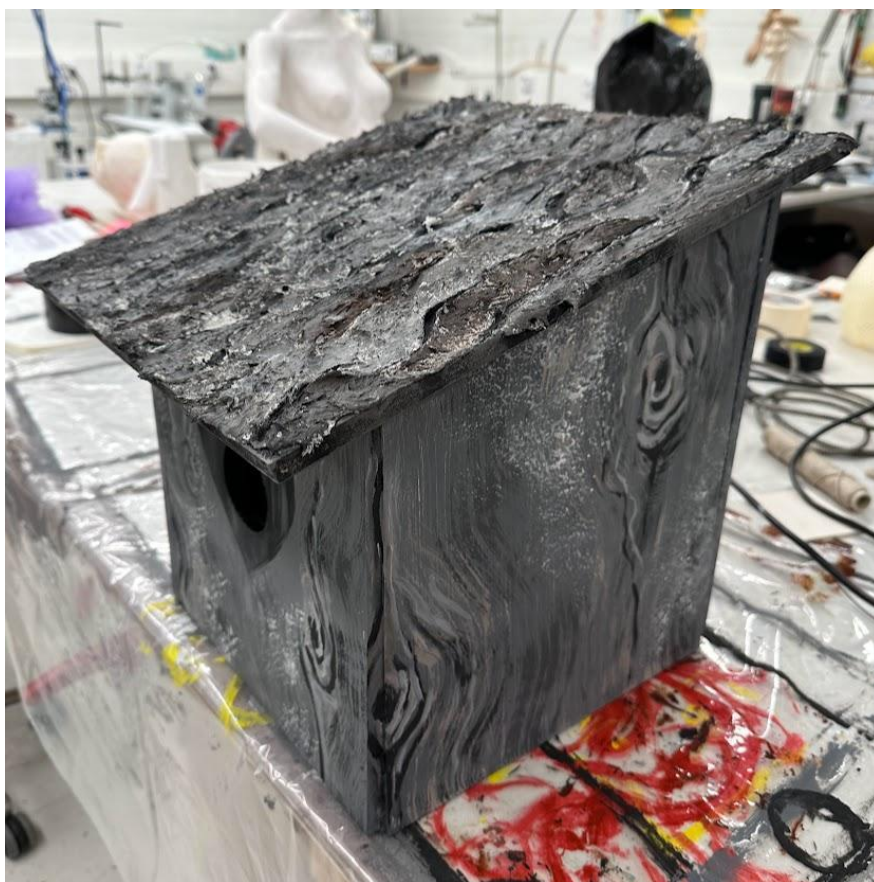
Kavandilt lugesin välja, et soovitakse vanast hallist puidust linnumaja kaldkatusega. Otsustasin selle teha kapaplaadist, kuna hurdakoera nukust jäi seda üle ning maja jääb võimalikult kerge. Lõikasin kavandi järgi välja kõik kipsplaadi tükid (Joonis 16). Maalisin akrüülvärvidega puidu süümustri, kasutades pintsleid ja aaderduskammi. Kuna katus pidi välja nägema nagu puukoor siis ooperimaja butafoor Mikki Salmi tutvustas mulle sellist

materjali nagu Armour Putty. Katsetasin seda materjali kipsplaadi peal, et modelleerida puukoort. Minu arvates on Armour Putty sarnane akrüülhermeetikule, kuid on natuke paksem ja võimaldab koheselt luua kõrgemaid pindu. Jäädes katsetusega rahule katsin katuse plaadi õhukese Armour Putty kihiga ning modelleerisin selle puukoore struktuuriks. Järgmisel päeval oli pind kuivanud ning sain selle akrüülvärvidega ära viimistleda. Ainus nõrk koht Armour Putty kasutamise juures oli see, et kuivanuna oli see pisut rabe ning õhemad kohad hakkasid küljest ära pudisema. Selle töö jaoks oli see siiski hea valik, kuna lõpptulemus oli hea ning seda ei kasutata selliselt, et see väga vastupidav pind peaks olema. Kapa plaadid liimisid omavahel kokku kuumaliimiga. Kuna polnud teada, kas katust on tarvis pealt ära võtta, lisasin ma katuse siseküljele kaks risttahukat, mis mahuksid täpselt maja sisse ning mis takistaksid katuse maha libisemist. Tänu sellele oli vajaduse tekkimise korral võimalik ka majja sisse näha. Maja seinte sisemised küljed värvisin kõik mustaks ning tagumisele välisküljele lisasin ka traadist sanga - selleks, et vajadusel saaks linnumaja kuskile üles riputada. (Joonis 17).

Joonis 16. Linnumaja kavand (Autor: Anna Papinsaari)

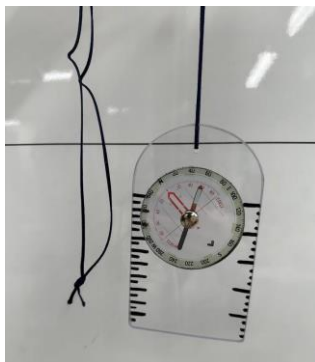
Joonis 17. Valmis maalitud linnumaja (Foto autor:Lysette Tint)

2.1.6. Kompassid

Kuna kunstnikul polnud kavandeid kompasside jaoks otsustasin teha need läbipaistvad, mille tõttu valisin materjaliks pleksiklaasi. Lõikasin tikksaega 6 mm paksusest pleksiklaasist välja 7x11cm tükid ning käsi ümar puuriga 6 cm diameetriga kaks ringi. Puurimisel kasutasin kaitsekindaid ja kaitseprille. Ringi puurimine võttis aega, kuna jõuga puurides jäi puur plastikkuse kinni ja enam edasi ei liikunud. Läheneda tuli aeglaselt ja kannatlikult, vaikselt mõlemalt poolt plastikut ringi kujuliseks puurides. Lõikasin ringid eraldi välja kuna soovisin, et kompass oleks kolmemõõtmelisem ja lastel oleks võimalik midagi seal peal keerata. Osutid ja numbrid printisin 6 cm diameetrilise ringina välja läbipaistvale kilele ning põhjale joonistasin meetersüsteemi mõõdujooned. Põhja, prinditud plastiku ja ümara pleksiklaasi ühendasin 1.4 cm laiuse trukiga, mis hoidis osad omavahel koos, kuid võimaldas ringil ka peal liikuda. Puurisin põhja üla ossa ka augu, et sealt pael läbi panna, millega lapsed saaksid kompassi kaelas kanda (Joonis 18). Kokku valmis kompasse kaks tükki.

Joonis 18. Valmis kompass (Foto autor: Lysette Tint)

2.1.7. Telk ja magamismatid

Rekvisiidi loendis oli kirjas, et kunstnik soovis tume rohelises kotis olevat telki, kuid kuna meie laos ei olnud sellises toonis sobilikku kangast pakkusin välja halli läikivat kunstiid kangast, mis oli järgmine parim valik, ning minu otsus kiideti heaks. Leidsin laost silindri kujulise pehme täidetud koti, mille ümber hakkasin telgi kotti õmblema. 70x24 cm kanga tüki õmblesin 22 cm diameetriga ringi külge ning teisele poole õmblesin avause, läbi mille sai tõmmata nõõri, millega hiljem kotisuu kinni tõmmata. Kui kott oli valmis õmmeldud ja laost leitud sisu sisse pandud lisasin kotti paar puidust pulka, mis tekitaksid illusiooni telgi toetuspulkade olemasolust, ning teeksid maha pannes häält nagu seda päris telgikott teeb (Joonis 19). Magamismattide jaoks käisin materjali laost 77 cm laiuseid materjali ribasid välja lõikamas. Mattide suuruseks tuli umbkaudselt 77x200 cm. Mati rullis hoidmiseks õmblesin 3 cm paksusest mustast kummilindist ringid ja lisasin pikema vahelüli kahe ringi vahele, et matti oleks võimalik lihtsalt transportida (Joonis 19).

Joonis 19. Valmis telgikott ja magamismatt (Foto autor: Lysette Tint)

2.1.8. Energiajoogid

Laos olid olemas Red Bull energiajoogi purgid, mille põhja oli pandud raskused, et need paremini püsti püsiks. Kuid kuna Red Bulliga, ei ole sponsoreerivaid kokkuleppeid ning kaubamärke ei tohi niisama kasutada, disainis kunstnik energiajookidele uued kujundused. Minu ülesandeks oli need õiges suuruses välja printida, välja lõigata ja kleepida. Kui kujundused olid välja lõigatud liimisin aerosool liimiga (Heavy Duty Gluespray) paberi tõmbekapis (tööohutuse eesmärgil) üle ning kleepisin selle metallpurgile (Joonis 20).

Joonis 20. Energiajoogi sildi kleepimine (Foto autor:Lysette Tint)

3. Tööprotsessi analüüs

Minule usaldati kogu noortelavastuses „Katve“ kasutatavate rekvisiitide valmistamine ja ma olen väga tänulik selle usalduse eest (Joonis 22). Alguses oli töökeskkond mulle võõras ja seetõttu kulges ka töö aeglasemalt, sest ma ei teadnud kust materjale leida ning mida ma kasutada tohin. Aja möödudes sain tuttavaks kogu süsteemiga ning töö sujus hästi. Olin pidevas ühenduses teiste butafooridega, rekvisiitide osakonna juhtaja Elina Terho ja kunstniku Anna Papinsaariga, kellega sain arutada erinevatel töötappidel tekkinud küsimuste üle.

Mind kaasati kõikidele koosolekutele ja küsiti ka minu arvamust erinevatel teemadel. Koosolekutel osalemine aitas mul lähemalt tuttavaks saada majas kehtivate reeglite ja töötajatega. See oli väga vajalik ja oluline, sest töid tehes tuli mul küsida nõu ja abi ka näiteks puutöökoja ja värviköögi töötajatelt. Minu arvates võiks Eesti teatreid veelgi ühtsemaks teha Soomele sarnase gildi süsteemi loomine ja majasiseste erinevate osakondade tutvustuseks mõeldud koosviibimiste pidamine (lk 14). Kuna butafooriat on võimalik luua väga paljudel erinevatel viisidel, siis informatsiooni jagamine, teiste osakondade tegemiste tundmine ja nende tööga kursis olemine võib suuresti kergendada uute (tehniliste ja loominguliste) lahenduste leidmist.

Rekvisiite valmistades ja ooperimajas liigeldes oli väga oluline teada erinevaid majaning ohutusreegleid. Kui käisin lavaproove lava kõrvalt vaatamas pidin selleks varem luba küsima ning jälgima kindlaid reegleid, mis tagasid minu ja teiste ohutuse (1.3 alapeatükk). Kõikidel lavastusala töötajatel pidid olema turvajalanõud alati jalas ning vajaduse põhiselt kandma kaitsekindaid, prille jne. Oma tööd tehes jälgisin alati, et mu tööriivastus vastaks tööohutusnõuetele.

Mulle antud tööde tegemisel pidin arvesse võtma, et selle noortelavastuse rekvisiitidid pidid vastu pidama vaid kaks etendust ning see polnud ooperimaja suurim prioriteet. Kui valisin oma töö tarbeks materjale, siis kõigepealt analüüsisin, kas midagi saaks nõ jääkidest teha. Jääkidest, mis on mingis muus töös üle jäänud või ebamäärase suurusega. Kasutades materjale mõtlesin alati, et neid saaks maksimaalselt ära kasutada ning, et tulemus oleks esteetiline. Nii soomlaste tavaelus kui ka ooperimajas endas jälgitakse pingsalt materjalide sorteerimist ja komposteerimist nende äraviskamisel, seega iga materjali jäägid tuli vastavasse konteinerisse ära visata.

Elina Terho tagasisidestas minu lõputöö praktilise osa sooritust praktika

hinnangulehel väga positiivselt (Joonis 21). Tagasisides kiideti minu töökust, entusiasmi ja seda, et ma oskasin (“õigeid”) küsimusi küsida. Enda tööd analüüsisides peaksin oma nõrgaks kohaks teadmatust, kuna ma polnud paljude materjalidega varem kokku puutunud, ei teadnud ma nende eripärasid või töötlemise võimalusi. Arvan, et see töökogemus rikastas mu teadmisi nii töökultuuri kui ka uute materjalide ning vahendite tundmaõppimise vallas. Mõelda tuli sellele kui palju seda kasutatakse, milline on eelarve, kui palju aega millegi valmistamisele kulutada jne. Näiteks kuna tegemist oli noorte muusikaliga, siis ei olnud see ooperimaja kõrgeim prioriteet ning sooviti odavalt ja kiirelt, kuid korrektselt ja efektiivselt asjad valmis saada. Õppisin efektiivsuse, kiiruse, vajalikkuse ja vastupidavuse analüüsimist iga rekvisiidi valmimisel.

Joonis 21. Hinnanguleht

Viljandi University of Culture Academy
 Department of Performing Arts, Theater Arts Visual Technology Curriculum
 Appraisal of practice

Student (trainee) name: Lysette Tint
 Name of internship: Working Practice in Finnish National Opera & Ballet
 Time of internship: 26.2.2024 - 5.4.2024

Was the trainee's theoretical and practical preparation sufficient to cope with the tasks? Strengths and weaknesses of preparation?

Lysette's preparation both theoretical & practical was well sufficient. She was able to plan the props to be made in advance and worked according to the plan. She asked if she didn't ~~know~~ know and accepted the instructions well. She knew how to ask the right questions, her understanding of the props to be made was excellent. She has strong expertise and she is enthusiastic about her work, making props and props as an industry

Please give some specific examples of situations ...:

a)... when the intern did a great job
The spirit board (Ouija) made by Lysette was exactly as ordered by the set designer. She followed the assignment closely. She made the plan and carried it out in full accordance with the reference image.

b)... when something was lacking
Because the internship lasted only six weeks, she was not involved in any production from start to finish. The length of the internship was due to FNOB's schedule and not the intern. Despite this, she performed all her tasks very well and was able to see the entities well.

Additional comments about the intern's work:

Lysette has very good understanding of materials, deadlines and instruction. She is motivated, and always seeking the best possible way to create solution to the task at hand. She works very well independently but is not afraid to ask questions in a professional team player. She has professional attitude and excellent prop making skills.

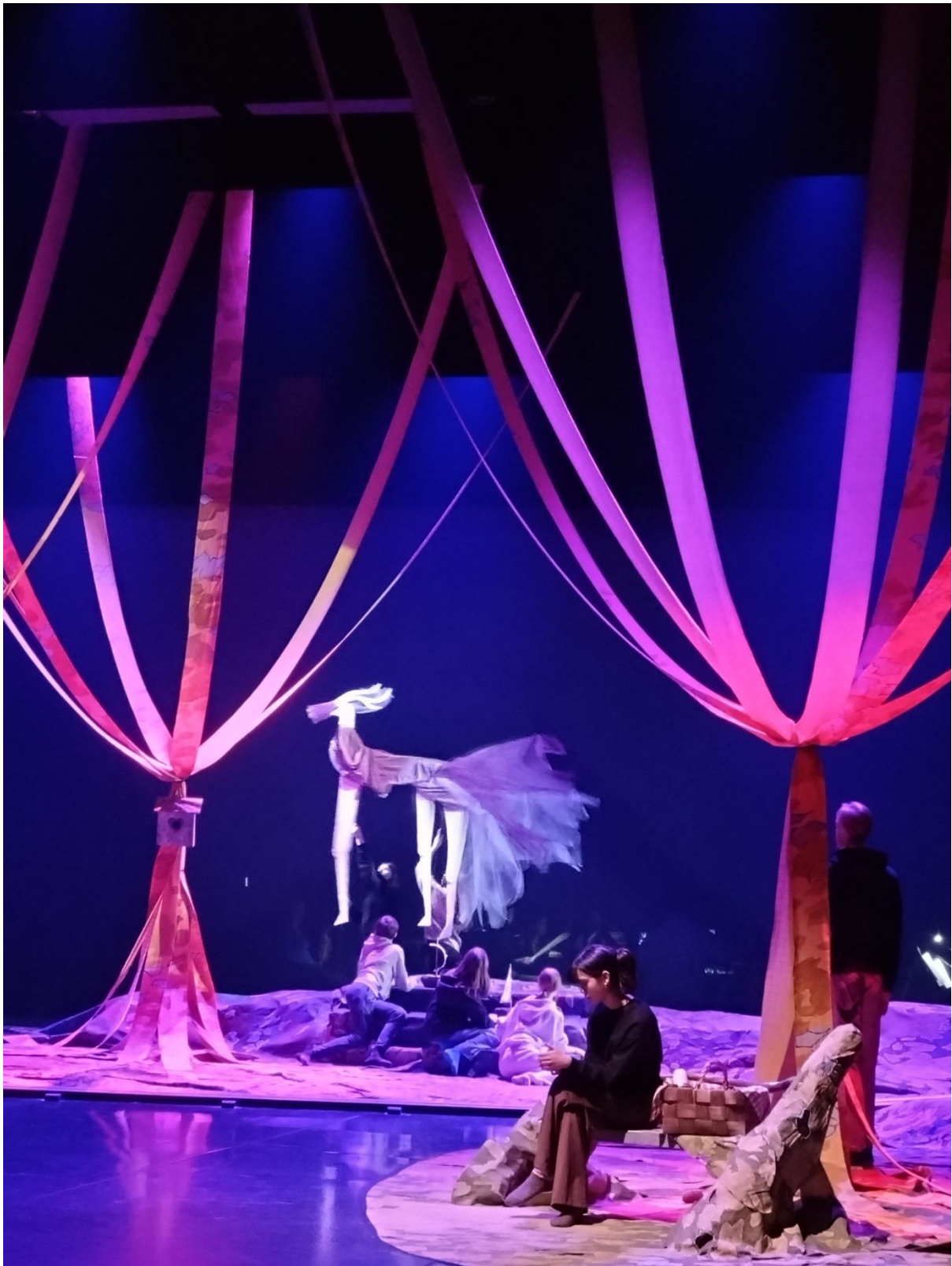
Name and position of the internship supervisor:

Elina Terho
Prop Designer (Head of prop department) in FNOB

Signature:

[Signature]
 Date: 19.4.2024

Joonis 22. Pilt lavaproovist (Foto autor: Anna Papinsaari)

Kokkuvõte

Antud loov-praktilises lõputöös analüüsisin Soome Rahvusooperi töökultuuri läbi rekvisiitide valmistamisprotsessi. Kõrvutasin erinevusi Rahvusooper Estonia ja oma kogemustega. Alalüüsi läbiviimiseks toetusin Tapio Säkkineni ja Laura Oolma poolt antud informatsioonile ning oma kogemustele, mille sain tänu muusikateatri Par(r)assaloissa lavastuse “Katve” rekvisiitide valmistamis kogemusele. Töö eesmärk on võrrelda ja analüüsida Soome töökultuuri ja leida, kuidas tagatakse töötajate ohutus ja heaolu.

Esimeses peatükis tutvustasin lähemalt Soome Rahvusooperi töökultuuri läbi lavastuse produktsiooni protsessi, läbiviidavate koosolekute, tööohutuse ja jätkusuutlikuse. Kuna tegemist on välismaa teatriga pidasin oluliseks kirjeldada nende tööprotsessi ning seda, millised on nende teatrimaja reeglid. Info Soome Rahvusooperi maja siseste reeglite kohta sain dekoratsiooni ala juhatajalt Tapio Säkkinenilt, kes jagas minuga erinevaid dokumente ja esitlusi, tänu millele sain tuttavaks erinevate teatrimaja regulatsioonidega. Võrdlusena toon välja Rahvusooper Estonia lavastusala juhataja Laura Oolma poolt välja toodud regulatsioonid. Teises peatükis kirjeldan loov-praktilise lõputöö praktilist poolt. Tutvustan Soome Rahvusooperi ja muusikateatri rühma Par(r)asvaloissa välja toodava lastemuusikali „Katve“ rekvisiitide valmistamis protsessi. Tegemist on muusika rühmitusega mis toob iga aasta välja laste muusikale. Lavastust esitatakse kahel korral 25ndal ja 26ndal Aprillil Soome Rahvusooperi Almi saalis. Lavastajaks on Sofia Koski, lavakunstnikuks Anna Papinsaari, kostüümi kunstnikuks Reeta Tuoresmäki ja valgustajaks Vesa Pohjolainen. Kirjeldan ja analüüsin iga rekvisiidi valmistusprotsessi ja probleeme, mis nendega kaasnes. Kolmas peatükk on pühendatud tööprotsessi ja esimeses peatükis esitatud regulatsioonide analüüsimisele.

Analüüsi ja uute kogemuste põhjal saan öelda, et Soome ja Eesti Rahvusooperid on mõlemad leidnud just enda teatri majale sobiva produktsiooni protsessi. Neid on raske võrrelda, kuna produktsioonide suurused on väga erinevad. Tööohutusele pannakse mõlemas teatris suurt rõhku ning järgitakse riiklikke töötervishoiu reegleid. Suurim erinevus koosolekute pidamises on butafooride/lavatehnikute gildi olemasolu Soomes, kus oma ala professionaalid jagavad oma teadmisi igakuiselt, kuid mida Eestis ei ole. Samuti paneb Soome Rahvusooper suuremat rõhku jätkusuutlikkusele ning ökoloogilisele, mida Eesti teatrid teevad pigem vähem. Praktilise osa tööprotsessis õppisin efektiivsuse, kiiruse, vajalikkuse ja vastupidavuse analüüsimist iga rekvisiidi valmimisel.

Kuigi teatrite vahel esineb nii suuri kui väikeseid erinevusi on soe töökoha atmosfäär mõlemas teatris olemas. Teatriinimesed on abivalmid ja kokkuhoidvad kõikides teatrites, kus praktikal käinud olen.

Kasutatud kirjandus

Eesti Keele Instituut. (2024). *Eesti Keele Seletav Sõnaraamat*.

<https://eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=t%C3%B6%C3%B6kultuur&F=M>

EKI Ühendsõnastik. (2024). *Eesti Keele Instituudi Ühendsõnastik*. <https://xn--snaveeb-10a.ee/search/unif/dlall/dsall/t%C3%B6%C3%B6kultuur/1>

Finnish Institute of Occupational Health. (2023). *The performing arts industry wants to identify and solve work related shortcomings*. <https://www.ttl.fi/en/topical/press-release/the-performing-arts-industry-wants-to-identify-and-solve-work-related-shortcomings>

Nuutinen, S., Wrangén, E. (2018). *Stage Safety Procedure*. Soome Rahvusoperi sisedokument.

Opera Baletti. (2024). *About us. Sustainability*. <https://oopperabaletti.fi/en/sustainability/>

Opera Baletti. (2024). *Par(r)asvaloissa esittää: Katve*.

<https://oopperabaletti.fi/ohjelmisto/parrasvaloissa-esittaa/>

Tint, L. (2023). *Ökoloogiline teater ja jätkusuutliku lavakujunduse loomine teatrikunstnik Kristijan Suitsu kolme töö näitel*. Seminaritöö, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

United Nations. (2024) *Sustainable Development Goals*. <https://unric.org/en/united-nations-sustainable-development-goals/>

Varjo. (2024). *Finnish National Opera and Ballets turandot becomes the first production to utilize varjos XR technology*. <https://varjo.com/press-release/finnish-national-opera-and-ballets-turandot-becomes-the-first-production-to-utilize-varjos-xr-technology/>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, __Lysette Tint_____,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

___ „Töökultuuri analüüs rekvisiitide valmistamisel noortemuusikalile “Katve” Soome Rahvusooperis“ _____,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on

___ Eve Komissarov (kirjaliku töö juhendaja)_____,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Lysette Tint

21.05.2024